

Branchekwalificatie
EMB-begeleider in zorg en
onderwijs

Branchekwalificatie EMB-begeleider in zorg en onderwijs

Ontwikkeld in opdracht van ROC Nijmegen door Calibris (Neeske Bouwknecht, m.m.v. Conny Taes en Joost van Zijlkom)

De Branchekwalificatie EMB-begeleider in zorg en onderwijs is eigendom van ROC Nijmegen.

Calibris kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele wijzigingen in de inhoud.

December 2014

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Aanleiding	4
Werkwijze	5
Typering van het beroep	6
De aard van het werk	6
De doelgroep EMB	7
Context	8
Typerende beroepshouding	9
Resultaat van het beroep	9
Complexiteit	9
Verantwoordelijkheid en zelfstandigheid	9
Kerntaken en werkprocessen	11
Kerntaken	11
Werkprocessen	11
Bijlage 1 Deelnemers expertgroep	21
Bijlage 2 Bronnenlijst	22
Bijlage 3 Informatie over de Brancheopleiding EMB-begeleider	23

Inleiding

De branchekwalificatie EMB*-begeleider in zorg en onderwijs is in opdracht van ROC Nijmegen ontwikkeld door Calibris.

De branchekwalificatie is ontwikkeld naar aanleiding van de vraag naar specifieke invulling van de functie EMB-begeleider in zorg en onderwijs**. De structuur van het document is gebaseerd op het format dat wordt gebruikt voor de mbo-kwalificatiedossiers vanaf 2015-2016.

De branchekwalificatie beschrijft een EMB-beroepsbeoefenaar. Deze beroepskracht heeft een sterke affiniteit met de EMB doelgroep, heeft soms al werkervaring opgebouwd (is 'vakvolwassen') als assistent/begeleider in onderwijs of zorg én heeft behoefte aan basiskennis en -vaardigheden om haar*** taken adequaat te kunnen uitvoeren en daarin vertrouwen te hebben of te krijgen. De branchekwalificatie beschrijft de werkprocessen, het daarbij benodigde gedrag en de vakkennis en vaardigheden van een beginnend beroepsbeoefenaar EMB. Later kan via specifieke trainingen en scholing worden voortgebouwd op de basis die via de branchekwalificatie en aansluitende opleiding wordt geboden.

* De afkorting EMB staat voor Ernstige Meervoudige Beperking. Er zijn daarnaast diverse andere benamingen gangbaar voor deze groep, zoals ernstig meervoudig gehandicapt (EMG), meervoudig complex gehandicapt (MCG) en mensen met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen (ZEVMB)

** De functie van de EMB-begeleider in zorg en onderwijs wordt ook wel benoemd als: groepsleider, klassenassistent, assistent begeleider, begeleider, ondersteuner

*** Daar waar in de tekst zij/haar staat, wordt ook hij/zijn bedoeld

Aanleiding

In het werkveld van welzijn, zorg en onderwijs bestaat al een tijd behoefte aan scholing en deskundigheidsbevordering van begeleiders die te maken hebben met cliënten met complexe en/of intensieve ondersteuningsvragen. De ervaring is dat in de opleidingen onvoldoende aandacht besteed wordt, of kan worden, aan de zeer uiteenlopende specifieke ondersteuningsvragen van deze brede doelgroep. Daarnaast valt er een belangrijke algemeen maatschappelijke ontwikkeling waar te nemen die van medewerkers vraagt om binnen hun takenpakket en activiteiten het accent van 'zorgen voor' te verplaatsen naar 'zorgen dat'. Dit betekent dat zorgtaken (waar mogelijk) verschuiven naar meer voorwaardelijke en begeleidende taken. De EMB-begeleider in zorg en onderwijs wordt daarmee een belangrijke schakel in het netwerk van professionals en verwanten rondom de cliënt. Dit vereist, naast kennis van de specifieke ondersteuningsvragen, een open attitude die, vanuit de 'kwaliteit van leven'-gedachte, ruimte biedt aan collega's en verwanten**** om samen tot een optimale ondersteuning van de cliënt te komen.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs functioneert in de zorg of in het onderwijs of op het snijvlak van zorg en onderwijs. Het kan gaan om een 'combinatiefunctie'. Er is een groeiende behoefte aan deskundigheid van medewerkers die beide aspecten in hun handelen combineren. In het onderwijs is behoefte aan beroepskrachten die ook zorgtaken op zich kunnen nemen, in de gehandicaptenzorg is behoefte aan medewerkers die ook pedagogische en didactische vaardigheden bezitten. De branchekwalificatie is hierop een antwoord.

**** 'Verwanten' zijn: ouders/verzorgers of familieleden. Ook kunnen hiermee wettelijk vertegenwoordigers of belangenbehartigers bedoeld worden.

Werkwijze

De branchekwalificatie is ontwikkeld door Calibris in opdracht van en in samenspraak met ROC Nijmegen. In de stuurgroep zijn branchepartijen (gehandicaptenzorg en speciaal onderwijs) en het ROC betrokken.

Calibris heeft ten behoeve van de ontwikkeling van de branchekwalificatie een expertgroep samengesteld met deskundigen uit het werkveld (speciaal onderwijs, gehandicaptenzorg) en onderwijs (ROC). In de expertgroep participeren ook deskundigen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van de brancheopleiding EMB-begeleider in zorg en onderwijs. De experts zijn drie maal bijeen gekomen en hebben via de mail feedback gegeven op de concepten.

In bijlage 1 zijn de deelnemers aan de expertgroep opgenomen. De geraadpleegde bronnen zijn vermeld in bijlage 2. In bijlage 3 is informatie over de brancheopleiding opgenomen.

Typering van het beroep

De aard van het werk

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs biedt aan cliënten* met ernstige meervoudige beperkingen en een intensieve ondersteuningsvraag, in de gehandicaptenzorg en in het onderwijs, zorg en ontwikkelingsgerichte begeleiding of leeractiviteiten. In de beroepsuitoefening is continuïteit richting de cliënt en de groep belangrijk, maar ook flexibiliteit om in te spelen op nieuwe situaties.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs geeft antwoord op intensieve ondersteuningsvragen en biedt de cliënt ondersteuning via handelingsgericht werken. Het gaat daarbij om communicatie-, sensorische, sociaal-emotionele en spelontwikkeling en om zelfredzaamheid. Het lichamelijk en psychisch welbevinden van de cliënt staat bij het handelen voorop. De EMB-begeleider brengt doelen in kaart, speelt in op de mogelijkheden en interesses van de cliënt en stemt de activiteiten hierop af. Zij doet dit in samenspraak met direct betrokkenen, interdisciplinair. De EMB-begeleider in zorg en onderwijs handelt planmatig, methodisch en systematisch.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs levert in het interdisciplinaire team een bijdrage aan het opstellen en op basis van voortgang eventueel bijstellen van het handelingsplan**/ontwikkelingsperspectief.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs voert (leer- en spel)ondersteunende activiteiten uit voor cliënten met ernstige functiebeperkingen, heeft taken inzake de (pedagogische) begeleiding en verzorging van cliënten en verricht randvoorwaardelijke taken. De EMB-begeleider voert met cliënten van een wat hoger niveau binnen het (voortgezet) speciaal onderwijs ook leeractiviteiten uit op bijvoorbeeld het gebied van lezen, rekenen, kennis der natuur. Uitgangspunt in de begeleiding is een integraal aanbod van zorg en onderwijs.

Niet bij iedere cliënt is een stijgende lijn in de ontwikkeling altijd haalbaar, gezien de specifieke ondersteuningsvraag of problematiek die aan de orde is. Soms gaat het om het in stand houden van verworven vaardigheden dan wel het voorkomen van achteruitgang. Het is van belang dat de beroepskracht daarmee kan omgaan en weet dat het 'streven naar een stap verder komen' niet altijd haalbaar is en dat dit niet altijd van haar verwacht kan en hoeft te worden. Een zo optimaal mogelijke vorm van welbevinden kan in dergelijke gevallen het doel zijn waarnaar de EMB-begeleider streeft.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs zoekt een balans tussen handelen vanuit intuïtie en handelen vanuit kennis, aan de hand van een methodisch-didactisch kader dat voor de doelgroep ontwikkeld is.

* Cliënten zijn: kinderen, leerlingen, (jong)volwassenen

** Handelingsplan kan ook ondersteuningsplan zijn

De doelgroep EMB

De doelgroep is moeilijk eenduidig te beschrijven, omdat er onderling zoveel verschillen zijn. In het algemeen gaat het om cliënten die naast ernstige verstandelijke beperkingen (met een ontwikkelingsleeftijd tot ongeveer twee jaar) ook ernstige motorische beperkingen hebben, waardoor ze bijvoorbeeld niet zelfstandig of zonder hulpmiddelen kunnen lopen. Ook hebben de meesten van hen ernstige zintuiglijke beperkingen, waarbij ook de prikkelverwerking in de hersenen kan zijn beschadigd. Niet alleen het zien en het horen, maar ook de tast, het evenwichtsgevoel, het houdings- en bewegingsgevoel, de reuk en smaak kunnen afwezig zijn of anders functioneren. Cliënten met EMB beschikken meestal niet over een actief of passief taalbegrip. Zij communiceren veelal via lichaamstaal. Ze zijn kwetsbaar en hebben een sterk verhoogd risico op gezondheidsproblemen zoals epilepsie, reflux, slaapstoornissen, slikproblemen en longinfecties. Door het gebruik van medicijnen zijn er ook problemen die worden veroorzaakt door bijwerkingen. Al deze mogelijke beperkingen en stoornissen kunnen variëren in ernst en kunnen optreden in verschillende combinaties, zij verschillen van persoon tot persoon. Deze heterogeniteit is typerend voor de doelgroep. Kenmerkend is ook het gebrek aan compensatiemogelijkheden. De beperkingen die cliënten met EMB ondervinden strekken zich uit over alle gebieden van het menselijk functioneren. Zij hebben als het ware geen sterk gebied om in te zetten bij een tekort op een ander gebied. Dit leidt tot een grote afhankelijkheid van de omgeving. Cliënten met EMB hebben ondersteuning nodig bij alle aspecten van het dagelijkse leven, gedurende de gehele dag.

Meestal worden de ernstige beperkingen veroorzaakt door een hersenbeschadiging. De oorzaak daarvan kan zijn een chromosomale afwijking, infecties, een stofwisselingsziekte of complicaties voor, tijdens of na de geboorte. Het komt vaak voor dat de oorzaak niet bekend is.

De zorg- en ondersteuningsvragen van cliënten met EMB zijn vaak complex en het beantwoorden ervan vereist een specifieke benadering en aanpak. Ondersteunen van iemand met EMB in zowel zorg als onderwijs vraagt om kennis en vakmanschap, om gespecialiseerd maatwerk (highcare) dat met aandacht en in het juiste tempo (slowcare) wordt geboden. Daarvoor benodigde competenties zijn bijvoorbeeld: een op communicatie gerichte houding, methodisch werken, interdisciplinair samenwerken, ontwikkelingsgerichtheid maar ook kunnen omgaan met moderne technologische hulpmiddelen.

In de dagelijkse praktijk van zorg en onderwijs blijkt dat de specifieke 'EMB benadering en aanpak' ook zeer geschikt is voor een bredere doelgroep. Denk bijvoorbeeld aan ondersteuningsvragen voortkomend uit de combinatie van een licht verstandelijke beperking en moeilijk verstaanbaar of moeilijk te reguleren gedrag. Denk ook aan een matig verstandelijke beperking met taal- en spraak moeilijkheden of een verstandelijke beperking in combinatie met zorgintensieve motorische beperkingen. Kortom: de 'EMB benadering en aanpak' is toepasbaar voor een grote groep personen, jong en oud, met meervoudige, complexe en/of intensieve ondersteuningsvragen in zowel gezinssituaties, zorg als onderwijs.

Context

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs werkt doorgaans in de gehandicaptenzorg of binnen het (speciaal) onderwijs. De taken die de EMB-begeleider in zorg en onderwijs uitvoert zijn binnen beide settings vergelijkbaar, de context maakt het verschil. Meestal werkt de EMB-begeleider op een vaste locatie.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs verricht werkzaamheden die zowel verzorgings- als ontwikkelingsaspecten bevatten. Binnen de taakuitvoering van de EMB-begeleider in een zorg- respectievelijk onderwijssetting zijn er vooral accentverschillen. In een zorgcontext ligt het volgen van het welbevinden van de cliënt meer voor de hand, in een onderwijssituatie is er sprake van meer ontwikkelingsgerichte sturing. In een zorgsetting is het methodisch kader vaak (nog) meer leidend, in een onderwijssetting is dat het didactisch kader. De afgelopen jaren is aangetoond dat beide niet zonder elkaar kunnen. De pedagogische relatie is daarbij de verbindende factor. Voor personen met EMB worden op het snijvlak van zorg en onderwijs de beste kansen gecreëerd. Daarbij zijn fysiek en psychisch welbevinden leidend voor leerresultaten en ontwikkeling. Dit geldt zowel voor kinderen als volwassenen. Deze benadering doet, evenals de maatschappelijke ontwikkelingen, een beroep op specifieke competenties van medewerkers.

De werkzaamheden van de EMB-begeleider in zorg en onderwijs kunnen plaatsvinden binnen zorginstellingen en een vorm van passend onderwijs, waar onderwijs wordt verzorgd voor leerlingen met functiebeperkingen en/of intensieve ondersteuningsvragen. Vanaf 1 augustus 2014 is de wet passend onderwijs van kracht. Iedere leerling die extra ondersteuning nodig heeft moet een passende onderwijsplek geboden worden op een reguliere school, of als de leerling daar beter op zijn plaats is binnen het speciaal onderwijs. Onderwijs aan EMB-leerlingen zal voornamelijk gegeven worden op scholen voor speciaal onderwijs. Een EMB-begeleider kan haar taken bijvoorbeeld ook uitvoeren binnen (speciale) kinderdagcentra, dagcentra, in de gehandicaptenzorg binnen een kleinschalige woonvorm of ambulante in het gezin of op een reguliere school.

Binnen het speciaal onderwijs en de gehandicaptenzorg werkt de EMB-begeleider in een interdisciplinair team met diverse collega's, die ook direct betrokken zijn bij de zorg voor en begeleiding van de cliënt. Dit kunnen leerkrachten, teamleiders, klassenassistenten, fysiotherapeuten, spelbegeleiders, activiteitenbegeleiders, ergotherapeuten, muziektherapeuten, logopedisten, zorgassistenten etc. zijn.

Vaardigheden waarop een beroep wordt gedaan zijn: opbouwen van contact, observatievermogen, afstemmen van de communicatie, signaleren, zelfstandig handelen, in complexe situaties adequaat handelen, in staat zijn tot zelfreflectie, oog hebben voor ontwikkelingskansen en die benutten, een ontwikkeling stimulerende opstelling richting de cliënt in de groep, gerichtheid op het opbouwen van een relatie met de cliënt om te ontdekken wat de cliënt kan en wil, voorwaarden scheppen zodat de

cliënt de mogelijkheid krijgt om invloed uit te oefenen op zijn omgeving/bestaan en evaluerende vaardigheden m.b.t. de methodische aanpak.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs richt zich hiernaast op maatschappelijke participatie en inclusie van de cliënt.

Typerende beroepshouding

De beroepshouding van de EMB-begeleider in zorg en onderwijs kenmerkt zich door gerichtheid op het lichamelijk en psychisch welbevinden van de cliënt, vertrouwen opbouwen, empathie, vanuit verwondering handelen, het maximale uit een persoon willen halen, ontwikkelingsgerichtheid, integriteit, hulpvaardigheid, flexibiliteit, sensitiviteit, creativiteit, geduld, relativiseringsvermogen, gerichtheid op samenwerking, gerichtheid op communicatie en oplossingsgerichtheid.

Een goede en gelijkwaardige relatie met de verwanten en het delen van informatie met hen is van groot belang voor een adequate zorg voor en begeleiding van de cliënt. Voor het kunnen samenwerken met verwanten is een empathische, communicatieve en coöperatieve houding vereist. Voor een optimale samenwerking met collega's is een coöperatieve, flexibele houding vereist.

Resultaat van het beroep

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs heeft de cliënt ondersteund en gestimuleerd bij de verzorging en bij aangeboden activiteiten, waarbij een zo optimaal mogelijke welbevinden en ontwikkeling van de cliënt bereikt is.

Complexiteit

De ondersteuningsvraag en problematiek van de cliënten is zeer complex en zeer divers. Dit vraagt van de EMB-begeleider in zorg en onderwijs zeer specifieke kennis en vaardigheden. Daarnaast moet zij kunnen omgaan met onverwachte situaties en moet ze de urgentie daarvan kunnen inschatten. Ze moet snel kunnen schakelen tussen werkzaamheden en kunnen omgaan met soms zeer specialistische hulpmiddelen, zoals voor het bewegingssysteem of bij het nauwelijks kunnen spreken en communiceren.

Verantwoordelijkheid en zelfstandigheid

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs werkt intensief samen met collega's in een interdisciplinair team en met verwanten van de cliënt, binnen het speciaal onderwijs of de gehandicaptenzorg. De EMB-begeleider in zorg en onderwijs is verantwoordelijk voor haar eigen werkzaamheden. Veelal werkt ze onder eindverantwoordelijkheid van een leerkracht/leidinggevende of gespecialiseerde beroepskracht, zoals een orthopedagoog. Ze werkt binnen vastgestelde kaders zoals methodiek, handelings-/ondersteunings-/leerplannen, (les)instructies, werkafspraken, veiligheidsvoorschriften.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs wisselt informatie uit met verwanten. Zij levert daarnaast een bijdrage aan voortgangsgesprekken die de leerkracht of zorgverlener voert met de verwanten of ze voert deze gesprekken zelf.

Ze werkt samen met diverse collega's (zoals teamleider, leerkracht, activiteitenbegeleider, zorgassistent, professionals in het inter-/multidisciplinaire team) en wisselt met hen informatie uit. Ook werkt ze samen met collega's om leer- en ontwikkelactiviteiten voor te bereiden. Daarnaast levert ze een bijdrage aan overstijgende taken binnen de organisatie, zoals bij festiviteiten.

De beroepskracht reflecteert op haar handelen, vraagt om feedback en benut feedback van collega's en verwanten. Ze levert een bijdrage aan de constante evaluatie van de uitgevoerde handelingen.

Kerntaken en werkprocessen

Kerntaken

Kerntaak 1 Stimuleren van welbevinden en ontwikkeling in onderwijs en zorg

Werkprocessen

Werkproces 1 Ontwikkelt een vertrouwensband met de cliënt ten behoeve van het behouden en stimuleren van de ontwikkeling

<i>Omschrijving</i>

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs zorgt voor adequate begeleiding met het oog op welbevinden en ontwikkeling van de cliënt. Zij benut ontwikkelingskansen en zoekt uitdagingen. Ze staat continu open voor de kenbaar gemaakte wensen en behoeften van de cliënt. Ze ziet en bevestigt initiatieven van de cliënt.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs werkt zorgvuldig aan het opbouwen en onderhouden van een relatie met de cliënt. Ze is gericht op en maakt gebruik van zintuiglijk contact met de cliënt. Ze vertoont herkenbaar gedrag om vertrouwen bij de cliënt te vergroten. In de groep werkt ze mee aan een pedagogisch klimaat waarin cliënten zich veilig en gewaardeerd voelen.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs realiseert zich dat ontwikkeling soms inhoudt consolideren en soms ook accepteren van onvermijdelijke achteruitgang.

<i>Resultaat</i>

De EMB-client heeft zich zo optimaal mogelijk ontwikkeld, in combinatie met een zo groot mogelijk welbevinden.

<i>Gedrag</i>

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs:

- Werkt op basis van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief
- Is bereid en in staat om zich in te leven in de cliënt en om te gaan met de afhankelijkheid van de cliënt
- Staat open voor en vertoont sensitiviteit voor signalen van de cliënt
- Sluit aan bij culturele achtergrond, normen en waarden van de cliënt
- Is bereid en in staat (door 'klein' te kijken) een relatie met de cliënt aan te gaan op basis van respect en openheid
- Kan de gedragsuitingen van de cliënt opmerken, (her)kennen en het eigen handelen (zowel inhoud, tempo en wijze waarop) afstemmen op de veronderstelde vraag (afgelezen uit het gedrag) van de cliënt
- Herkent en is alert op kleine signalen, verbaal of non-verbaal gedrag zoals lichaamstaal,

gebarende geluiden, bewegingen

- Handelt methodisch
- Sluit aan bij de ondersteuningsvraag van de cliënt
- Sluit aan bij de ontwikkelingsmogelijkheden van de cliënt
- Herkent en signaleert kleine veranderingen en plaatst deze binnen het totaalbeeld van lichamelijke, communicatieve en ontwikkelings- of functioneringsmogelijkheden van de cliënt
- Heeft oog voor de mogelijkheden van de cliënt en is erop gericht de cliënt de eigen mogelijkheden en invloed op de omgeving te laten ervaren
- Signaleert vragen en problemen bij de cliënt
- Stimuleert en begeleidt sociale vaardigheden
- Stemt de toegepaste communicatie(techniek) voortdurend af op de situatie van het moment
- Gebruikt communicatiemethoden en –technieken die aansluiten bij de mogelijkheden en beperkingen van de cliënt
- Is continu alert op nieuwe/mogelijke vormen van interactie
- Kan gebruik maken van activerings- en stimuleringsstechnieken die aansluiten bij de mogelijkheden en beperkingen, tempo en absorptievermogen van de individuele cliënt
- Registreert de voortgang en ontwikkeling van de cliënt

Vakkennis en vaardigheden

- Heeft basiskennis van de doelgroep EMB: behoeften, niveau van functioneren, belevingswereld, ontwikkelleeftijd en kalenderleeftijd, mijlpalen in het leven
- Heeft basiskennis van ernstige verstandelijke beperkingen van EMB-cliënten
- Heeft basiskennis van ernstige motorische beperkingen van EMB-cliënten
- Heeft basiskennis van zintuiglijke beperkingen van EMB-cliënten
- Heeft basiskennis van veel voorkomende fysieke problemen en gezondheidsproblemen
- Heeft basiskennis van acceptatie van beperkingen
- Heeft basiskennis van moeilijk verstaanbaar gedrag van EMB-cliënten (bijv. onrust, agressie, automutilatie, gilbuien, terugtrekking, apathie)
- Heeft basiskennis van 'aanpakken' om moeilijk verstaanbaar gedrag te voorkomen of reguleren
- Heeft basiskennis van 'aanpakken' om alternatieven voor moeilijk verstaanbaar gedrag te stimuleren
- Heeft basiskennis van de omgevingsfactoren die moeilijk verstaanbaar gedrag kunnen verminderen
- Heeft basiskennis van de mogelijkheden en belemmeringen bij interactie en communicatie met EMB-cliënten
- Heeft basiskennis van methoden en technieken voor de communicatie met EMB-cliënten
- Heeft kennis van ondersteunende communicatie
- Heeft basiskennis van (ICT) hulpmiddelen die worden ingezet bij communicatie
- Heeft basiskennis van de toepassing van ervaringsordeningen
- Heeft basiskennis van methodisch handelen

- Heeft basiskennis van technieken om methodisch handelen te evalueren
- Kan kennis over de doelgroep EMB benutten om de situatie en het gedrag van een cliënt met EMB te begrijpen
- Kan signalen van de cliënt interpreteren om de behoeften en mogelijkheden van de cliënt te achterhalen
- Kan betekenis geven aan het gedrag van de cliënt op basis van een geïntegreerd persoonsbeeld
- Kan specifieke kennis over de cliënt benutten om de situatie en het gedrag te begrijpen en de ondersteuning daarop af te stemmen
- Kan de cliënt begeleiden bij diverse gemoedstoestanden
- Kan non-verbaal gedrag begrijpen als communicatie-uiting van de cliënt
- Kan informatie vertalen in een vorm die herkenbaar is voor de cliënt
- Kan op diverse manieren (mimiek, visueel, taal) communiceren met de doelgroep EMB
- Kan basisprincipes van communicatie toepassen
- Kan specifieke technieken en/of hulpmiddelen gebruiken om met de cliënt te communiceren
- Kan aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van de cliënt
- Kan moeilijk verstaanbaar gedrag herkennen
- Kan moeilijk verstaanbaar gedrag voorkomen of reguleren
- Kan alternatieven voor moeilijk verstaanbaar gedrag stimuleren

Werkproces 2 Ondersteunt en motiveert cliënten bij ontwikkelingsgerichte activiteiten en leeractiviteiten

Omschrijving

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs bereidt dagelijkse leer- en ontwikkelactiviteiten voor in overleg met de collega's. Ze richt de ruimte in en zorgt dat de materialen en middelen aanwezig en in goede staat zijn.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs voert in overleg met collega's dagelijkse leer- en ontwikkelactiviteiten uit met didactische werkvormen, die bijdragen aan het realiseren van de doelen in het handelingsplan/ontwikkelperspectief. Het kan gaan om belevingsactiviteiten, stimuleringsactiviteiten en ontwikkelingsactiviteiten, zoals het uitvoeren van kleine huishoudelijke taken en de zorg voor planten en dieren. Ze begeleidt de cliënten ook bij het opruimen van materiaal.

Tijdens de activiteit biedt zij, in samenwerking met de begeleider/leerkracht, ondersteuning aan de cliënt. Zij sluit aan bij en speelt in op ervaring, ontwikkelingsniveau, beleving van de cliënt. Ze is gericht op de motorische en (indien mogelijk) cognitieve ontwikkeling van de cliënt en op het aanleren van vaardigheden. Tegelijkertijd houdt ze het welbevinden van de cliënt in de gaten.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs zorgt ervoor dat eventueel benodigde handicapgebonden

apparatuur aanwezig is en gebruikt kan worden, het gaat dan om bijvoorbeeld motorisch therapeutische hulp tijdens lessen.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs begeleidt individueel werkende cliënten, maar werkt ook met aparte niveaugroepjes. Ze biedt materiaal aan en begeleidt bij het gebruik ervan. Ze past de activiteit aan de ontwikkelingsleeftijd en kalenderleeftijd van de cliënt aan.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs begeleidt zowel in als buiten de groep.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs werkt op basis van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief. Bij de uitvoering van activiteiten monitort zij de voortgang (leerdoelen, ontwikkeling, welbevinden) en legt zij bevindingen vast.

Resultaat

De EMB-cliënt is (voor zover mogelijk) in haar ontwikkeling gestimuleerd via de aangeboden ontwikkelingsgerichte activiteiten en leeractiviteiten.

Gedrag

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs:

- Werkt op basis van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief
- Handelt methodisch
- Biedt op een didactische wijze ontwikkelingsgerichte en leeractiviteiten aan
- Handelt volgens verschillende didactische werkvormen
- Biedt cliënten individuele en groepsactiviteiten aan
- Bevordert contacten tussen de cliënt en de groepsgenoten
- Ondersteunt de begeleider/leerkracht bij groepsgericht en groepsdoorbrekend organiseren en uitvoeren van activiteiten
- Helpt cliënten bij het uitvoeren van opdrachten
- Herkent de invloed van gezondheidsproblemen (lichamelijk en geestelijk) op het functioneren van de cliënt en stemt hier het activiteiten aanbod op af
- Biedt hulp bij het installeren en bedienen van handicap gebonden apparatuur
- Voert leer- en ontwikkelactiviteiten uit (muziek, spel, beweging, communicatie, computer, expressie, taal, lezen, handvaardigheid, sensomotorische activiteiten)
- Observeert, signaleert, registreert en rapporteert voortgang aan de hand van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief

Vakkennis en vaardigheden

- Heeft basiskennis van specifieke methodiek voor EMB
- Heeft basiskennis van activerings-, stimulerings- en ontwikkelingsmogelijkheden bij EMB-cliënten
- Heeft basiskennis van methoden en technieken voor het activeren en stimuleren van EMB-cliënten (bijv. Sherborne)

- Heeft basiskennis van methodiek Vlaskamp
- Heeft basiskennis van de principes en functie van middelen en methoden voor doelgericht/handelingsgericht werken (zoals De Vijfwijzer, Plancius)
- Heeft basiskennis van didactiek
- Heeft basiskennis van de vakken waarbij assistentie aan de leerkracht wordt verleend
- Heeft basiskennis van (ortho)pedagogiek
- Heeft basiskennis van therapieën en behandelingen bij EMB
- Heeft basiskennis van ontwikkelingsperspectief en ontwikkelingsdoelen
- Heeft basiskennis van kerndoelen en leerlijnen
- Heeft basiskennis van inclusief leren
- Heeft basiskennis van de functie van spel en muziek als middel om te leren en zich te ontwikkelen
- Heeft basiskennis van ervarings-, zintuiglijk- en belevingsgericht werken
- Heeft basiskennis van hulpmiddelen die worden ingezet bij communicatie
- Heeft basiskennis van de toepassingsmogelijkheden van hulpmiddelen
- Heeft basiskennis van het principe van basale stimulatie
- Heeft basiskennis van motorische 'versus' cognitieve ontwikkeling
- Heeft basiskennis van veiligheidsvoorschriften en eigenschappen van materialen
- Heeft basiskennis van de organisatie van de (onderwijs)instelling
- Heeft basiskennis van handelingsgerichte diagnostiek en beeldvorming
- Heeft basiskennis van volgsystemen om voortgang in welbevinden en ontwikkeling te monitoren en te registreren
- Kan de juiste keuze maken uit beschikbare methoden en technieken voor activering en stimulering en kan deze inzetten, rekening houdend met de situatie van het moment
- Kan de inrichting van de ruimte en gebruik van hulpmiddelen en materialen afstemmen op de cliënt en situatie van het moment
- Kan een dagstructuur en dag- en weekprogramma toepassen
- Kan leermaterialen onderhouden en storingen verhelpen
- Kan handelingen in zeer kleine deelhandelingen stap voor stap aanbieden en oefenen
- Kan cliënten aanwijzingen geven
- Kan veilig werken in groepen cliënten die met verschillende zaken bezig zijn

Werkproces 3 Ondersteunt de cliënt bij de verzorging

Omschrijving

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs biedt de cliënt ondersteuning bij mobiliteit, hygiëne en toiletgang, slapen, eten en drinken. Ze bevordert daarbij de zelfredzaamheid en stimuleert gezond gedrag en hygiëne. Ze let bijvoorbeeld, in samenspraak met een paramedicus, op de lichaamshouding van cliënten, zet cliënten in de statafel en helpt bij spalken aan- en uitdoen.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs schakelt bij acute gezondheidsproblemen de juiste collega's in en ondersteunt in voorkomende gevallen collega's bij het uitvoeren van (voorbehouden) handelingen. Zij handelt daarbij volgens procedures/protocollen en is zich bewust van de grenzen van haar bevoegdheden.

Resultaat

De EMB-cliënt heeft op een prettige manier de benodigde zorg ontvangen en indien mogelijk is haar zelfredzaamheid gestimuleerd. Bij bijzonderheden is tijdig en effectief gehandeld.

Gedrag

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs:

- Werkt op basis van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief
- Biedt cliënten verzorging en begeleidt bij ADL (verschonen, eten-drinken, lichamelijke verzorging, toiletgang)
- Is in staat om, ook wanneer sprake is van tijdsdruk, bij de verzorgende handelingen aan te sluiten bij het tempo van de cliënt
- Zorgt ervoor dat elke handeling te volgen is voor de cliënt
- Begeleidt bij zindelijkheidstraining
- Handelt adequaat bij onverwachte situaties en problemen

Vakkennis en vaardigheden

- Heeft basiskennis van veel voorkomende gezondheidsproblemen van EMB-cliënten (epilepsie, slikproblemen, reflux, slaapproblemen, infectie van de luchtwegen, obstipatie, uitscheiding, etc.)
- Heeft basiskennis van veel voorkomende syndromen en stoornissen
- Heeft basiskennis van ziektebeelden, -ontwikkeling, motorische en zintuiglijke beperkingen, verstandelijke beperkingen, somatische problemen
- Heeft basiskennis van kwaliteit van bestaan van EMB-ers met ziekten, syndromen, stoornissen
- Heeft basiskennis van benodigde verpleging, verzorging en behandeling
- Heeft basiskennis van ADL (verschonen, eten-drinken, lichamelijke verzorging, toiletgang) en zelfredzaamheid
- Heeft kennis van de grenzen van haar bevoegdheden
- Kan begeleiden bij mobiliteit, persoonlijke hygiëne en toiletgang, slapen, eten en drinken

Werkproces 4 Onderhoudt contacten met verwanten van de cliënt

Omschrijving

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs benut, op basis van gelijkwaardigheid, contacten met de verwanten van de cliënt, ten behoeve van de begeleiding en ontwikkeling. Ze neemt hierin een professionele, maar niet afstandelijke, houding in en stelt zich actief op. Ze zoekt naar mogelijkheden om verwanten zoveel mogelijk te betrekken bij de begeleiding en ontwikkeling van de cliënt.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs wisselt via gesprekjes en/of schriftjes/e-mail informatie uit met de verwanten en stemt waar nodig met hen af. Omdat de cliënten vaak worden gebracht en gehaald met speciaal vervoer, zijn verwanten vaak niet dagelijks in beeld.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs neemt deel aan en ondersteunt bij ouderavonden en – besprekingen. In voorkomende gevallen doet zij huisbezoeken of is ze daarbij aanwezig.

Resultaat

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs heeft op de juiste wijze contact onderhouden met de verwanten van de cliënt en daarbij relevante informatie uitgewisseld.

Gedrag

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs:

- Werkt op basis van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief
- Wisselt informatie uit met de verwanten
- Kan verwanten adviseren bij het omgaan met de situatie waarin de cliënt zich bevindt
- Toont empathie en respect bij gesprekken met verwanten
- Sluit aan bij culturele achtergrond, normen en waarden van de verwanten

Vakkennis en vaardigheden

- Heeft basiskennis van de beleving die verwanten kunnen hebben m.b.t. de mogelijkheden en beperkingen van de cliënt
- Heeft basiskennis van diversiteit m.b.t. culturen, leefstijlen en maatschappelijke posities
- Heeft basiskennis van hoe binnen verschillende culturen omgegaan wordt met mensen met een beperking
- Kan met verwanten samenwerken, met het oog op het benutten van ervaringskennis en het vergroten van acceptatie
- Kan gesprekstechnieken toepassen
- Kan omgaan met weerstand/kritiek
- Kan schriftelijk of via e-mail communiceren

Werkproces 5 Stemt de werkzaamheden af en levert een bijdrage aan het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief

Omschrijving

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs draagt bij aan inhoudelijke samenwerking en afstemming en neemt actief deel aan het proces van (interdisciplinair en multidisciplinair) samenwerken. Ze neemt bijvoorbeeld deel aan werkoverleg en besprekingen met therapeuten m.b.t. gebruik van technische hulpmiddelen, zoals spraakapparatuur.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs levert een inhoudelijke bijdrage aan het opstellen en bijstellen van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief, vanuit haar betrokkenheid bij en kennis van de specifieke problematiek en ontwikkeling van de cliënt. Ze bespreekt en evalueert met collega's uitgevoerde activiteiten, observaties, (school)rapportages en dergelijke. Dit levert mogelijk input voor het bijstellen van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief.

Ze levert een bijdrage aan de uitwerking en adequate toepassing van het specifieke EMB curriculum en bij het opzetten van op de groep gerichte activiteiten.

Resultaat

De werkzaamheden van de EMB-begeleider in zorg en onderwijs en haar collega's zijn onderling afgestemd, waardoor kwaliteit en eenduidigheid gewaarborgd zijn. Het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief is passend en up-to-date.

Gedrag

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs:

- Werkt mee aan het opstellen van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief
- Neemt kennis van het dagprogramma
- Biedt hulp bij het structureren, organiseren en plannen van activiteiten voor cliënten in groepsverband of individueel
- Bereidt met collega's leer- en ontwikkelactiviteiten voor
- Komt tot afspraken met de leerkracht/zorgverlener over de assistentie
- Neemt deel aan werkoverleg en/of overleg van het inter-/multidisciplinaire team
- Wisselt informatie uit met collega's
- Draagt informatie over aan collega's
- Bespreekt met de juiste collega wat ze signaleert bij de cliënt
- Schakelt waar nodig tijdig anderen in (collega's, verwanten, arts, gedragskundige)
- Toetst analyses en interpretaties bij collega's
- Stelt problemen van cliënten aan de orde bij collega's (leerkracht/specialist/therapeut)
- Vraagt collega's om hulp bij specifieke vragen, bijv. bij gebruik van technische hulpmiddelen
- Levert informatie over de cliënt aan, o.a. middels adl- en leerlingvolglijsten
- Neemt initiatief en doet voorstellen voor aanpassing van de aanpak

Vakkennis en vaardigheden

- Heeft basiskennis van deskundigheidsgebieden van collega's in het interdisciplinaire team
- Heeft basiskennis van continue (24 uren) en integrale dienstverlening (thuis-zorg-onderwijs-BSO-vakantieopvang-ambulant-dagbesteding)
- Heeft basiskennis van handelingsgericht werken
- Heeft basiskennis van persoonsbeelden
- Heeft basiskennis van leerstrategieën van EMB-clieënten
- Heeft basiskennis van ervaringsordeningen en alertheidniveaus

- Kan interdisciplinair werken om de hulpvraag van de cliënt helder te krijgen
- Kan informatie verzamelen en kan eigen ervaringen en die van collega's en verwanten benutten om het persoonsbeeld van de cliënt op- en bij te stellen
- Kan reflecteren (bijv. m.b.v. videomateriaal), communiceren, luisteren
- Kan dagtaken en doelen evalueren en registreren
- Kan vraagstukken bespreekbaar maken

Werkproces 6 Voert voorwaardelijke werkzaamheden uit

Omschrijving

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs zorgt er (samen met collega's) voor dat randvoorwaarden worden gerealiseerd, zodat de ontwikkelingsgerichte- en leeractiviteiten kunnen worden uitgevoerd. Daarnaast zorgt zij ervoor dat de cliënt aan de activiteiten kan deelnemen.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs begeleidt de cliënt naar therapieën/artsen, naar activiteiten binnen en buiten de instelling (zwemmen, bewegingsactiviteiten, paardrijden, gymmen) en naar taxi/bus bij komen en gaan.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs draagt bij aan een ontwikkelingsgerichte leeromgeving. Ze brengt de (klassen)ruimte in orde, zet materiaal klaar, vult materiaal aan, ruimt op en maakt indien nodig schoon.

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs verzorgt binnen de school (mede) de klassenadministratie. Ook kan ze een rol hebben bij de overblijf.

Resultaat

De EMB-cliënt is op tijd op de juiste plaats aanwezig en in staat om deel te nemen aan activiteiten of andere bezigheden. Daarbij is ook de (leer)omgeving in orde om de activiteit uit te voeren.

Gedrag

De EMB-begeleider in zorg en onderwijs:

- Werkt op basis van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief
- Begeleidt cliënten naar en bij activiteiten zoals zwem- en bewegingsonderwijs
- Houdt ruimtes voor verzorging en onderwijs schoon en brengt ze op orde
- Richt de ruimte in en let op licht, geluid, geur en sfeer
- Verzorgt leermaterialen en (technische) hulpmiddelen
- Zet materialen en hulpmiddelen klaar
- Doet voorstellen voor de aanschaf en/of aanpassing van materiaal voor cliënten
- Beheert en repareert specifiek leermateriaal en handicap gebonden hulpmiddelen en maakt ze schoon

- Verzorgt (leerlingen)administratie, waaronder (leerling)volglijsten

<i>Vakkennis en vaardigheden</i>

- Heeft basiskennis van groeps- en klassenmanagement- Kan Arbo-, milieu- en calamiteitenvoorschriften hanteren

Bijlage 1 Deelnemers expertgroep

Margie Engel	- Intern Begeleider Toeleiding Dagbesteding en A-basis - Mytyschool, Tilburg
Sigrid de Jonge	- Manager Wonen en dagbesteding - Koninklijke Visio, Haren
Marij de Lange	- Logopedist Kindercentrum - Koninklijke Visio, Haren
Lianne Lindeman	- Teamleider, Kennismanager EMB - De Onderwijsspecialisten, Lichtenbeek
Mia Nijland	- Orthopedagoge - Kennispraktijk voor zorg en onderwijs - Nijland&Kroes; Coördinator - Platform EMG, Utrecht
Marja Pasman	- Teamleider - Werkenrodeschool, Groesbeek
Richard Verweij	- Opleidingsmanager opleiding Maatschappelijke Zorg - ROC Nijmegen
Marian Waanders	- Beeldvorming en Communicatie eigenaar/trainer - Clarent, Zutphen

Bijlage 2 Bronnenlijst

BCP EMB-begeleider

www.mbo-emb.nl

www.platformemg.nl

<http://www.kennispleingehandcaptensector.nl/kennisplein/kennisplein-voorbijebijeenkomsten/Presentaties-EMB-congres-Eigen-invloed.html>

Functiebeschrijving Groepsleider Mytylschool (Mytylschool Tilburg)

Concept inhoud brancheopleiding EMB-begeleider in zorg en onderwijs

Instructie/taakomschrijving klassen assistent (De Trappenberg)

Bijlage 3 Informatie over de Brancheopleiding EMB-begeleider

Doel van de opleiding

Doel van de opleiding is om (professioneel) betrokkenen bewust bekwaam te maken in: het adequaat ondersteunen van personen met intensieve ondersteuningsvragen. We beogen daarbij niet alleen fysiek en psychisch welbevinden voor de persoon, maar ook empowerment door kansen te bieden voor invloed op hun eigen leven, leren en ontwikkeling en meedoen in de maatschappij.

We willen met het aanbod zowel de doelgroep als de begeleiders die met hen werken, in hun kracht zetten. Een goede 'fit' tussen alle betrokkenen is nodig en draagt bij aan welbevinden en optimale leeromstandigheden. Het faciliteren van zo'n 'quality-fit' is wat we met de opleiding beogen.

Deelnemers aan de opleiding verwerven een vergelijkbaar basisoniveau qua visie, kennis, inzichten en vaardigheden, dat nodig is om dit in de praktijk te kunnen realiseren. Na de opleiding wordt samen leren, samen leven en samen werken in de praktijk leuker en makkelijker. Dit biedt vervolgens duurzame kansen voor de levenskwaliteit en ontwikkeling van de personen (jong en oud) waar zij mee te maken hebben.

Accenten in de opleiding om het doel te behalen

Adequate begeleiding van personen met intensieve ondersteuningsvragen, betekent dat je als professional zelf een belangrijk instrument van handelen bent. Tijdens de opleiding leer je je hier meer bewust van te zijn. Je eigen visie en houding zal daarom in de lessen regelmatig aan bod komen. De uitwisseling hiervan met collega's in de groep ook. De manier waarop je als professional naar jezelf en de ander kijkt, is tenslotte bepalend voor hoe je ermee omgaat of om kunt gaan.

Alledaagse praktijksituaties en de maatschappelijke actualiteit staan centraal en worden getoetst aan basistheorie en de laatste ontwikkelingen op dit gebied. De visie en werkhouding van de professional zijn steeds uitgangspunt voor behandeling van de leerstof en het aanleren van vaardigheden.

We richten ons op het snijvlak van thuis-zorg-onderwijs-revalidatie, waarbij vooral de optelsom van deze invalshoeken telt. Er is niet één discipline belangrijker dan de ander. Het gaat om een interdisciplinaire samenwerking tussen alle betrokkenen.

Deelnemers krijgen vanaf de eerste bijeenkomst praktische handvatten voor het werken met de doelgroep, waardoor zij hun vaardigheden in de dagelijkse praktijk, vanaf de start van de opleiding kunnen vergroten, bijvoorbeeld op het gebied van: beeldvorming, prioriteiten stellen en activiteiten.

Rode draad in het aanbod is: 'kwaliteit van leven' voor personen met intensieve ondersteuningsvragen. Voor het programma wordt gebruik gemaakt van: bestaande en reeds verworven (doelgroep)kennis en inzichten (denk aan: visie, modellen, theorie) en bestaande en reeds verworven (doelgroep)kennis en aanpakken (denk aan: pedagogisch-didactisch werkkader, methodiek, curricula). De kennis hiervoor wordt geleverd door: wetenschappelijk onderzoek,

praktijkonderzoek en – ervaringen. De inbreng is afkomstig van personen met intensieve ondersteuningsvragen zelf, ouders, verwanten, professionals zorg en onderwijs en overige direct en indirect (maatschappelijk) betrokkenen.

Voor wie is de opleiding bedoeld

De opleiding EMB-begeleider is bedoeld voor professionals in welzijn, zorg en onderwijs die in hun dagelijkse werkzaamheden begeleiding bieden aan kinderen of (jong) volwassenen met meervoudige, complexe en/of intensieve ondersteuningsvragen.

De ondersteuningsvragen kenmerken zich door beperkte communicatiemogelijkheden, veelal in combinatie met (ernstige) fysieke en/of verstandelijke beperkingen.

De medewerkers zijn werkzaam in gezinnen, zorginstellingen, scholen in het regulier of speciaal onderwijs, (medisch) kinderdagverblijven, organisaties in dagopvang, revalidatiecentra of woonvormen binnen de gehandicaptenzorg.

De medewerkers hebben een afgeronde opleiding op MBO niveau 3 en werken minimaal 1 jaar in een relevante functie. Hierbij valt te denken aan: (ambulant) zorgmedewerker, (assistent) groepsbegeleider, onderwijsassistent, klassen-assistent, verzorgende IG, medewerker maatschappelijke zorg, pedagogisch medewerker, etc.

De medewerkers die voldoen aan dit profiel maar niet aan de instroomeis van opleidingsniveau of werkervaring, kunnen toch toelaatbaar zijn na een aangepaste intake waarbij ook afstemming plaatsvindt tussen de opleiding en de werkgever.